

בביאור פשרן של מלים במשנה תורה להרמב"ם

מע"כ ידידי מאז הרה"ג אוצר חכמה מוה"ר רוב צבי רוטשטיין שליט"א
אחדש"ת.

מדי עסקי בבירור נוסחאות משנה תורה להרמב"ם ז"ל באו לי כמה וכמה דברים מחודשים בלשון
הקודש שבפי הרמב"ם, דברים נפלאים הן ביפי חידושם, והן עפ"י מה שפירש"י בפר' נצבים: פלאים —
מכוסה חבושה בטמון, כאשר הדברים היו כחדשים לרוב הת"ח שבפניהם הצעתים. בהרבה מהם יש גם
תוצאות חידוש בהלכות גדולות. גם מקראות רבים מתפרשים על ידי נקיטת הרמב"ם לשונותיהם תוך
דבריו.

אציעה נא לפניכם כמה דברים לשמוע חוות דעתכם והערותיכם, ויהיו האמתיים שבהערות אלה
לזכר ולע"ג רעייתכם הרבנית החשובה ע"ה רבת החסד, אשר גם אני וכיתי, נבדלח"ט, היינו בשעתו
מאלה אשר היא ע"ה טרחה לעזרם ולהיטיב עמם.
בברכת כתיבה וחתימה טובה

דוד מיכאל שמידל

א

הרי מחלוקת מפורשת בראשונים, בכוונת
ים המלח הנזכר באיבוד איסורי הנאה, אם
הכוונה היא לימה של סדום, זו היא דעת
רש"י, או הכוונה היא לים הגדול, כפירוש
רבינו חננאל, שהרמב"ם הוא מתלמידי
תלמידיו. וכאשר קרא הרמב"ם לים הגדול ים
המלח נקט לשון תז"ל לפי קבלתו בפירוש
השם הזה.

ב

שני. מורגל בבית המדרש שהוא שם גוון, ממני
האדום, ועל זה אמר קרא אם יהיו חטאים
כשנים כשלג ילבינו, ואכן כך כתב הרמב"ם
פ"ח מהל' כלי המקדש הי"ג וכל מקום שנאמר
בתורה [היינו במשכן ובבגדי כהונה ובטהרת
מצורע ובפרה אדומה] וכו' ותולעת שני הוא
הצמר הצבוע בתולעת, ובפ"ג מהל' פרה אדומה
ה"ב ביאר שהוא צבוע אדום.
אבל מצאנו ברמב"ם שימוש אחר נוסף
למלה שני.

ים המלח. כבר העירו על כך שהרמב"ם כותב
ים המלח כשכוונתו לים הגדול ולא
לימה של סדום, שהוא ים המלח שבמקרא.
בפ"ב מציצית ה"ב חלזון והוא דג וכו' ובים
המלח הוא מצוי. ובדברים שכתב בלשה"ק
בסוף פירושו למשנה עליתי בספינות בים המלח
(והשווה פירוש המשנה כלים פט"ו מ"א, ד"ה
ומגדל האוצר). ובפ"י מכלאים ה"א ויש בכרכי
הים כמו צמר שגדל על האבנים שבים המלח.
וחשוב להודיע שאין זה שימוש לשון גרידא
(וכמו שחשב משהו שזה גזור מל"ע באחר
אלמליח), אלא לשון תז"ל הוא, שכך מפרש
רבינו את אמרם יוליך הנאה לים המלח, דר"ל
כל ים גדול ולאו דווקא ימה של סדום, וכך
פירש רבינו חננאל בפסחים כח ע"א במש"א
בגמ' עב"ז דלים המלח קא אזלא לא בעי
שחיקה, פר"ח ע"ז לא צריכה שחיקה שמשליכה
לים הגדול (ודלא כפירש"י שם ז"ל ים המלח
הנקרא מי"ר בטיא"ה אין ספינה עוברת בו, ע"כ).

זה שבמס' כלים, בזה"ל: במחט שמלפפין עליו הרוקמים את השני.

למדנו שבלשון רבינו שני הוא משי, והחוט הטוב למדידת היקפו של ס"ת הוא חוט של משי, ומש"כ רבינו שהמלבן והמנפץ את השני חייב היינו המשי.

וכבר נמצאים הדברים בכסף משנה פ"ז מעבודה זרה ה"ח על מה שכתב הרמב"ם שם בגדי שני, שרבינו מפרש שיראין [שבגמ' עבודה זרה באותה סוגיא דהמוצא כלים ועליהם צורת חמה וכו'] בגדי שני, ע"כ, ושיראין הן משי כמו שכתב הרמב"ם בפיה"מ כלאים פ"ט מ"ב.

וכאמור כל זה לגבי מין הבגדים הקרוי שני, אבל תולעת שני שבמשכן ובבגדי כהונה ובשריפת פרה ובטהרת מצורע אינו משי, אלא צמר הצבוע אדום בגרגרים האדומים ביותר ששמן תולעת [וה"רבים] שהזכיר הראב"ע ריש תרומה בענין זה, אומרים שכוונתו לאותם שפרקו מעליהם עול קבלת חז"ל מפי משה מפי הגבורה].

ובשו"ת אבני נזר בביאור מלאכת מלבן (או"ח ח"א סי' קנ"ז) הביא מש"כ הרמב"ם שהמלבן את השני חייב, וכ' שגראה ששני הוא דבר אדום, והוכיח מזה דיש ליבון גם בדברים הצבועים, ומתוך כך דחה דברי מהרש"ל. ואולם לפי הנ"ל, ששני בלשונו של הרמב"ם הוא מין המשי ולא שם גוון, אין מכאן סתירה לדברי מהרש"ל.

ובמג"א סי' ש"ב סקט"ז בדיני הסרת טיט שעל בגדו כ' וז"ל מדסתם פה משמע דאין חילוק בין משי ופשתן וצמר. הרי שגם הוא מנה ג' מינים אלה באיסורי מלבן ובמקום שני שברמב"ם כ' משי. ומקור לשון זה הוא משבה"ל סי' ק"ט, הובא בב"י לסע' זה בהא דאין מכסכו מבחוץ, שכ' פירש ר"ת דבאותן של פשתן קאי דמחזי כמלבן אבל של צמר ושל משי מותר, עכ"ל.

ועוד צריך לימוד בשמות השונים שהרמב"ם נוקט למשי, היינו שני ושיראים

בפ"ט מהל' ס"ת מלמד הרמב"ם איך לכוין שיהיה ארכו של ספר תורה כהיקפו, וכותב שם: ומודד בחוט של שני שיקיפו על הכרך. ותמה הגאון בעל תוי"ט (בלחם חמודות להל' ספר תורה ס"ק כ"ח) וז"ל ולא ידעתי למה כתב חוט של שני, ע"כ. היינו מה מוסיף ומה מועיל צבע השני למדידת היקפו של הספר תורה (אמנם כתב הלחח"מ שראה ספר משנ"ת כתוב בקלף שלא נכתבו בו תיבות של שני, אבל מה נעשה אנחנו שבכל ספרי משנ"ת שבידינו דפוסים קדמונים וכת"י מדוייקים איתא, וגם בכתה"י המוגה שנמצאת עליו חתימת יד רבינו). והנה ברמב"ם דפו"י שבגליונותיו הערות בכתובת ידו של חכם ספרדי (המוכ"ס שהספר היה ברשותו ייחס את ההגהות להרב אברהם אבוקראט בעל ספר הזכרון על פירש"י לתורה) מצאתי בזה הגהה מאירת עינים, שכ' בגליון שם בהל' ס"ת על תיבת שני בזה"ל: ע"י פ"ט משבת. וכוונתו בציון זה ברורה, שבפ"ט מהל' שבת ה"י כ' הרמב"ם המלבן את הצמר או את הפשתן או את השני וכן כל כיוצא בהן ממה שדרכן להתלבן חייב, ושם בה"י"ב המנפץ את הצמר או את הפשתן או את השני וכיוצא בהן חייב, ע"כ. משמע ברור כי שני הוא מין ממיני החוטים, כצמר וכפשתן, וא"כ אפשר שמין זה מסוגל יותר משום מה למדידה שכ' הרמב"ם בהלכות ס"ת, ולא נתכוין הרמב"ם כלל שיהיה החוט אדום, אלא שיהיה מהמין הקרוי שני.

ועלינו למצוא אפוא איזה מין חוט ממיני החוטים הוא החוט הקרוי שני. ומצאנו, דהנה הרמב"ם בפיה"מ ערלה פ"ק מ"ד, גבי נשתייר שרש קטן כמחט של מיתון ציין לפירושו בפ"ג ממס' כלים ששם יפרש פירוש אחר במחט של מיתון, ושם פירש שהוא מחט יחברו עליו חוטי המשי [כך בפירוש הנדפס שהוא תרגום מל"ע, ובודאי נכון הוא, כי בל"ע, שהוא לשון הרמב"ם עצמו, כתוב אחריר, והוא משמש שם למשי בכל מקום]. במשנה תורה פ"י מהל' מעשר שני ה"ב כ' במחט של מיתון כפירושו

ומשי, וגם כלך¹, האם יש הפרש ביניהם, ואם כן מה הוא ההפרש. והנה לגבי שיראים וכלך מבואר בפירוש המשנה לרבינו, כלאים פ"ט מ"ב, וז"ל שיריים וכלך מיני משי הם וידמו כאילו הם צמר ופשתים מפני שאחד מהמינים ההם חלק כמו הפשתים והשני יש בו יבשות והוא שעיר כמו הצמר. עכ"ל. ועיין עוד בערוך ערך כלך.

שני אמור ברוב המקומות הנ"ל על חוטי המשי, אבל בפרק ז' מעבודה זרה הנ"ל איתא בגדי שני.

ג

חורבה (או חרבה, עי' לקמן). כמדומה שרבינו משתמש בתיבה זו בשלש משמעויות שונות, וכולן מצאנו בלשון חז"ל, ומשם באו. רק מתוך הענין יובן בכ"מ באיזה מן הנקראים חורבה איירי.

א. (והוא המפורסם) בית עזוב ושמם, כמו פ"ה מתפילה ה"ו ואין מתפלל בחורבה, ופי"ב מרוצח ושמירת הנפש ה"ו אסור כו' להכנס לחורבה, ובמס' ב"ב קמ"ו ונכנס אחריה לחורבה כו' נפל עלה חורבה.

וכאן המקום להעיר שנראה שחורבה הוא לשון שממה ולא הריסה, והבית העזוב אפילו בעודו שלם הריהו בכלל חורבה שאין מתפללין בה, וכמ"ש ברכות ג ע"ב בחורבה חדתי, ובלח"מ פ"ב מהל' ת"ת ה"א שרש"י פי' מלשון

חרבה ושממה². ומתמיהא שם (בכורות ד') משמע ששם לא היה רצון

ב. ויש חורבה שהיא שדה שאינה זרועה כעת. בפ"ד מכלאים הט"י, מיני ירקות שאין דרך בני אדם לזרוע מהם אלא מעט מעט כמו שבארנו מותר לזרוע מהם אפילו חמשה מינים בתוך ערוגה אחת שהיא כו', במה דברים אמורים בערוגה שהיא בחורבה ואין שם זרע חוצה לה אבל ערוגה בין ערוגות אסור כו'.

1 בפיה"מ מס' כלאים כ' הרמב"ם שכלך הוא ממיני המשי, וכן בפיה"מ רפ"ב דשבת בפירושו של כלך הנמנה בין פסולי פתילות כ' שכלך הוא משי, אבל בחיבורו פ"י מכלאים ה"א כ' ויש בכרכי הים כמו צמר שגדל על האבנים שבים המלח תבניתו כתבנית הזהב והוא רך ביותר וכלך שמו. ולכאורה פירושים שונים הם, ובר"פ במה מדליקין נחלקו שמואל ורב יצחק בר זעירא בפירושו של כלך, שמואל אמר שאלתינהו לכל נחותי ימא וא"ל כולכא שמיא, רב יצחק בר זעירא אמר גושקרא, וי"ל שבחיבורו תפס כשמואל (וכבר הסמך המעדניו"ט, בהל' כלאי בגדים שבמס' נדה פ"ט, את מש"כ הרמב"ם ויש בכרכי הים וכו' למה שאמר שמואל שאלתינהו לכל נחותי ימא, הרי שפירש דברי הרמב"ם כשמואל) ובפיה"מ כ' כרב יצחק בר זעירא שאמר גושקרא ופירשוהו רש"י והערוך שהוא ממיני המשי, וא"כ פירושים חלוקים הם.

אבל הרע"ב במס' כלאים פ"ט ומהר"י קורקוס רפ"י מהל' כלאים צירפו ואיחדו את הפירושים. וז"ל הרע"ב השיריים והכלך מינים של משי הן והכלך גדל בכרכי הים ותבניתו כתבנית הזהב והוא רך ביותר ודומה לצמר. עכ"ל (ואע"פ שהרע"ב השמיט שגדל על האבנים שבים המלח ודאי לכך התכוון שהרי כל לשונו זה הוא מתוך לשון הרמב"ם בחיבורו).

ועל כרחק דעתם שגם אותו צמר אבנים כלול במיני המשי, ואלחריר, שכתב הרמב"ם בפיה"מ, ואין השם משי מיוחד רק לחוטי התולעת המפורסמים בשם זה.

2 ולפי"ז ברכת הרואה בתי ישראל בחרבנן (פ"י מהל' ברכות ה"ח), היינו בשממונם מיושביהם, ואפילו הבתים שלמים לא הרוסים, וכן זו שאמרו ז"ל, ונפסק בשו"ע סי' רכ"ד, ראה ביתו של נבוכדנצר אומר ברוך שהחריב ביתו של נבוכדנצר הרשע. כך נ"ל. אבל בפוסקים לא מצאתי בזה. גם חרבנן ביהמ"ק ר"ל שממונו, ולכן נזכר לשון חורבן גם לגבי אותם מקומות המשכן שלא שמענו כלל ששלטה בהם יד מקלקלת, כמו משכן גלגל ושילה (בר"ר פר' נ"ד אות ד', ועי' גם בקינה לך ד' הצדקה), ומה ששינו שבתשעה באב חרב הבית, והוא יום שריפתו, מ"מ התענית נקבעה על שממונו ועל שם זה נקרא חרבן.

גם ההיא דתנן בסוף אהלות רבן שמעון בן גמליאל אומר עיר גוים שחרבה אין בה משום מדור גוים, פירושו שנעזבה מיושביה.

זאת אשר לשון חורבן נדמה כלשון הריסה בא לכאורה מתוך כך שמצאנו כמ"פ ל' בנין כהפוכו של חורבן, כאילו בנה אחת מחורבות, כל דור שלא נבנה ביהמ"ק בימיו כאילו חרב בימיו, ואין בכל זה ראייה לסתור. אמנם מצאנו בפ"א מהל' תפילה ה"ג שכ' הרמב"ם אם חרבו יסודותיו במקום חזא ב' תיוהא שבגמ'.

[1234567]

והוא מגמ' שבת פ"ה ע"א אמר רב ערוגה בחורבה שנינו, ופירש"י בחורבה שנינו במשנתנו להתיר כו' אבל לא שסביבותיה ערוגות, ע"כ. וכן פירש הרב המאירי ז"ל בערוגה בחורבה ר"ל שאין סביבותיה ערוגות, עכ"ל. וכן בתשובות הגאונים (שהועתקו להלכה זו בספר הליקוטנים שבמשנ"ת הוצ' ר"ש פרנקל, בראש תשובה ב') ז"ל פירשו זקינינו אמר רב ערוגה בחורבה שנינו שאין לה ירק ולא זרע [סביב] אלא מד' רוחותיה חרב, ע"כ.

הרי שהשדה שאינה זרועה נקראת חורבה, [ועל כרחק אין הכוונה שהערוגה בתוך בית חרב, דמה נפק"מ בזה לדיני הרחקת זרעים, וגם לא נראה שהוזכר הבית החרב כציור ודוגמא מאורחא דמילתא למקום בלתי זרוע, שהרי כבר יש בחורבה זו ערוגה אחת וזרועה היא, ומהיותה בבית חרב אין שום רמז לומר רק שאין עוד ערוגות סביבותיה], והיפוכה של חורבה זו היא ערוגה בין הערוגות שאמר שמואל החולק על רב שם, וממשמעות לשון זו הוא מה שאמרו בגמ' שם ע"ב במחריב בין הביניים ופירש"י שאינו זרוע.

ובפ"ד מהל' שמיטה ויובל הכ"ג תאנים של שביעית אין קוצין אותן במוקצה אבל מייבש הוא אותן בחרבה, ע"כ. והוא משנה בפ"ח דשביעית, ומפרשי המשנה נחלקו בפירוש מוקצה וחרבה שבמשנה זו אם הם כלים או מקומות, והסכימו שלדעת רבינו מוקצה וחרבה הם מקומות, מוקצה הוא המקום המתוקן למלאכה זו, וייבוש בחרבה היינו במקום שלא הוכשר לכך דהוי בזה שינוי מדרכו בשאר שנים. חורבה זו שנאמרה כאן פירש החזו"א (סי' י"ב סק"ו) דר"ל בית שאין בו דירה, והשושנים לדוד פירש חז"ל בחרבה כלומר בשדה על הארץ, עכ"ל. ר"ל שדה השמם וחרב ממלאכה ואינו מתוקן ליבוש תאנים ומייבש שם על הארץ שאינה עשויה לכך.

הנה מצאנו כאן את שתי המשמעויות של חורבה, להחזו"א זו חורבה כההיא שבהל' תפילה, ולהשוש"ל דכההיא שנאמרה גבי ערוגה.

מה שעדיין צריך ישוב בזה הוא שהרמב"ם בפיה"מ בדין זה כ' וז"ל חרבה ידוע, ע"כ. ואם אכן יש שתי משמעויות שונות לחורבה, לפעמים בנין ולפעמים שדה, איך סתם לומר חרבה ידוע. ולהחזו"א שפירשה בית נטוש אולי אפ"ל שכיון שברוב מקומות הכוונה לבית חרב שייך לומר בחורבה כזו "ידוע", אבל להשוש"ל ד שפירשה בשדה ולא בבית חרב צ"ב היאך סתם הרמב"ם לפרש חורבה — "ידוע. ונ' אליב"י שאין אלה שתי משמעויות שונות לחורבה, אלא הכל אחד. והוא שחורבה הוא המקום השומם, בין שיהיה בית, בין שיהיה חצר או שדה, על שם שוממותם נקראים חרבה, ולפעמים יתברר מתוך ההלכה, לא מעצם השם חרבה, אם בבנין עסקינן או בשדה (כמו לעיל בערוגה), ולפעמים כולל כל מקום שמם בין בית בין שדה, ומדסתמה כאן המשנה וכן הרמב"ם, ס"ל להשוש"ל ד דשרי לייבשן בכל מקום שמם שלא הותקן לכך ולא צריך בדוקא שיהא בבית, וכמש"כ בזה הוא עצמו ז"ל בפירושו חסדי דוד לתוספתא דשביעית ספ"ו ה"כ ז"ל שם: קוצין אותן בחרבה ופירש הרמב"ם שאין שוטחין אותן לייבש במקום המיוחד לשוטחן, משמע דכל ששוטחין בחרבה יכול לעשותן גרוגרות או דבילה כרצונו, עכ"ל חסד"ד.

בכל אופן מצאנו כאן להדיא אחד מגדולי המפרשים שברכותינו האחרונים, מוהרד"ף ז"ל, שמפרש חורבה — שדה.

ג. ויש חורבה נוספת, שהיא ע"כ מקום זרע, לא בנין נטוש ולא שדה שאינה זרועה, ברמב"ם פכ"א משבת ה"ה, אסור לשאוב מן הבור בגלגל גזרה שמא ימלא לגנתו ולחורבתו, והוא מהגמ' עירובין ק"ד ע"א, מוכח שהוא מקום הזקוק להשקאה יתירה. ואין זה לא בבית חרב ולא בשדה הבלתי זרועה.

ולא מצאתי במפרשים שם פירושה (והיה מקום לשער שמא הוא השדה היבשה ביותר, מלשון מנחה חרבה, אבל אין חרב שם ליבשות יתירה. תדע שבמבול נאמר שחרבו המים. חרבו

שמור לבעליו, הרי שגם הוכחה של "יגיד עליו רעו" אין לנו בזה ... ורק מתוך הענין הנידון נדע באיזה חורבה מתוך אותן שלוש משמעויות של חורבה איירי.

ויעוין גם פ"ג מעירובין הי"ז ופ"י מגזוז"א ה"ט ופ"ג משכנים ה"ג ובמ"מ שם.

ויש לידע שאין הפרש משמעות בין חורבה במלאפוס לחרבה בקמץ, וכל אחת מהחורבות הנ"ל מצויה בספרים כך וכך (ועי' בס' לוח ארש להגריעב"ץ, בתפילת על הניסים, מש"כ שם אם לקרוא חרבן ביהמ"ק בחי"ת קמוצה, או חורבן במלאפוס, וגם תיבת קרבן מצאנו בסוף ספר נחמיה בקוף שרוקה קרבן העצים) והסופרים המעתיקים לא דקדקו בזה והתירו לעצמם לכתוב כל אחד כפי המורגל בפיו, וסופרים ספרדיים יש גם שכתבו ואו של חולם לקמץ קטן (ומה שכתבו מהרש"ס והמלאכת שלמה בשביעית פ"ח מ"ו שהרמב"ם גרס חורבה ולא חרבה לא באו אלא להוציא מגירסת חרבה בחית פתוחה, שהוא מל' חרב וסכין).

ד

1234567

יותר מדאי. אין משמעו יותר מהראוי, ושנכון לפחות מזה, אלא שהוא הרבה ללא

גבול ומידה, ולפעמים נאמר לשבח, עי' בסוף הלכות ס"ת ה"י, מצוה לייחד לס"ת מקום ולכבד מקום זה (כצ"ל, וכ"ה גם בטור, ובצדה לדרך כלל ד' פ"ד) ולהדרו יותר מדאי, עכ"ל.

וכן בחוס' ב"ב מט ע"א ד"ה והחוט המשולש, והא דמזכיר ר' אושעיא קודם רבי חמא אביו במחלוקת לפי שהיה גדול יותר מדאי, עכ"ל.

ה

זית. הרמב"ם נוקט כמה פעמים לשון זה כשכוונתו לשמן זית (ובקצת דפוסים שינו מדעתם וכתבו שמן זית), במנין המצוות שבראש החיבור במצוות לא יתן שמן, ובפ"ד

פני האדמה הרבה לפני שיבשה הארץ וכמו שפי' רש"י שם בפר' נח, גם לא מצאתי בענינו כאן שיפרשו המפרשים (כך). אבל בריש מס' מו"ק מצאנו בראשונים פירושה של חורבה זו הזקוקה למים, והוא במ"ש שם יתר על כן אמר רבי יהודה לא יפנה אדם אמת המים וישקה לגינתו ולחורבתו בחולו של מועד, ופירשו התוס' שם ד"ה לגינתו ולחורבתו וז"ל חורבה מקום שחרבו אילנותיו וחרשו וזרעו ונטעו ושמא הוא צריך למים יותר ולא זו אף זו קתני. אי נמי, חרב ביתו ועשאו גינה וצריכה מים תדיר יותר משאר בית השלחין. עכ"ל התוס' הנצרך לענינו. פירושם הראשון של תוס' הוא בפירוש רש"י למו"ק הנדמ"ח מכת"י וז"ל חורבתו פרדס שחרב מאילנותיו, עכ"ל. ופירושם השני הוא בשיטה לתלמידו של רבי יחיאל מפאריש וז"ל דחורבתו הוא מקום בית שנפלה וזרעו ירק, וארץ מתוך שלא נפלו בה גשמים כל הימים שהיה הבית קיים הקרקע קשה ויבשה ועיפה למים תדיר, עכ"ל.

למדנו שחורבה זו הנזכרת גבי השקאה הוא מקום זרוע שהיה לפני כן שדה אילן לפי פירש"י והפירוש הראשון שבתוס', או שהיה שם בית לפי פירושו של תלמיד ר"י מפאריש והפירוש השני שבתוס'.

וידעת פירושה של חורבה זו נצרך הלכה למעשה, כי בשו"ע סי' של"ח סע' ו' פסק וז"ל אסור לשאוב מים בגלגל גזרה שמא וכו' לפיכך אם לא היה שם לא גינה ולא חורבה ולא בריכה לשרות בה פשתן מותר, עכ"ל. וכאמור ודאי לא תלה ההיתר בכך שלא יהא שם בית שמם או קרקע שאינה זרועה אלא בכך שלא תהיה אותה החורבה הנצרכת לרוב השקאה כגינה. ופלא שמפרשי השו"ע סתמו ושתקו ולא פירשו.

אבל לא בכל מקום שנזכרת חורבה יחד עם גינה היא חורבה זו שנתפרשה בתוס' ריש מו"ק, עיין פי"א מגזוז"א הי"ד, אם החזירה למקום שאינו משתמר כגון גנה וחרבה ואבדה משם חייב באחריותה, והוא מגמ' ב"ק נ"ז ע"א, ובזה בודאי אין הכוונה אלא למקום שומם שאינו

מדעות הי"ג ובפ"ה מחמץ ומצה ה"ב, ועי' בזה בילקוט שינויי נוסחאות שברמב"ם הוצאת הר"ש פרנקל שליט"א, וצריך למצוא היכן מצא הרמב"ם כזאת בלשון מקרא או בלשון חז"ל (וקשה לקבל שאין מקורו בזה מלשה"ק שבפי קודמים), ולא מצאתי מקור מפורש, ואולי פירש כן את הא דאיתא בברכות לה ע"ב, פירא גופיה זית איקרי, ולא הוצרך למש"כ רש"י שם שאין זו בריאת אדם.

מפירושי מקראות מתוך לשונותיו של הרמב"ם

הרוח שסיעתו. פי"א משכנים הא"ב מי שעשה גורן בתוך שלו וכו' או מלאכה שיש בה אבק ועפר וכיוצא בהן צריך להרחיק כדי שלא יגיע וכו' האבק והעפר לחבירו כדי שלא יזיקו (נ' שהוא בחולם, כדי שלא יזיק אותו) אפילו היתה הרוח היא שמסיעת אותו בעת שעושה מלאכתו ומולכת העפר וכו' ה"ז חייב להרחיק כדי שלא יגיעו ולא יזיקו ואפילו על ידי הרוח המצויה: אע"פ שהוא חייב להרחיק כל כך, אם הולכה הרוח המצויה את המין ואת העפר והזיקה בהן הרי זה פטור מלשלם שהרוח היא סייעה אותו ואין נזק זה בא מכח המזיק עצמו. עכ"ל. אם רוח מסיעת הוא מלשון סיוע ועזרה, כמו במסייע אין בו ממש, תמוה קצת שימושה כאן. הרוח בלבדה היא המפריחה את העפר אבל אין בהפריחתה שום עזרה למלאכה. אולי ניתן לפרשו מלשון רוח סועה (תהלים נ"ה ט'). אמנם עיין במלאכ"ש כלאים פ"ה סמ"ז בשם הרב יהוסף שלא נחת לפרש כך.

כמה. פט"ז ממאכ"א הי"א, בדין חתיכת איסור הראויה להתכבד שנתערבה בחתיכות שאינה בטלה, ז"ל: נתפצעו אגוזים אלו (אגוזי פרך אסורים שנתערבו, ולא בטלו בגלל חשיבותם) וכו' הרי אלו יעלו וכו', והוא הדין לחתיכת נבלה שנדוכה בכלל החתיכות ונעשה הכל כמוה (כצ"ל) שהיא עולה בששים. עכ"ל.

הלשון נעשה הכל כמוה צריך ביאור, ונראה שצריך לקרותו ונעשה הכל כמוה, והוא מלשון כמה לך בשרי, שמנחם במחברותיו פירשו דר"ל נמס (עיי"ש ובהשגות דונש עמ' 72). מה שקשה ע"ז למה צריך כולי האי, די לנו שתצא מכלל חז"ל, כבר הקשה מרן בכס"מ וכו' דצ"ל שכל שנתתה בענין שאינה ראויה להתכבד נימוח קרי ליה. ע"כ.

פירושנו זה א"ש אם אכן נקט הרמב"ם כפירושו של דונש לכמה לך בשרי ולא כפירש"י שפירש שם כמה לך בשרי לשון תאוה, וכ"פ ר"ת בהכרעותיו, ואם כן עומד לנגדנו לשון הרמב"ם פ"ח מהל' תשובה ה"ז ז"ל וכמה כמה דוד והתאוה לחיי העולם הבא. הרי לכאורה שלפי הרמב"ם כמה הוא לשון השתוקקות וכפירש"י, אבל בכל ספרי משנ"ת כתה"י המדויקים הנוסח שם בהלכות תשובה הוא וכמה תמה דוד והתאוה לחיי העולם הבא.

ישנו עוד בפרק ד' מהל' יסודי התורה הי"ב, ותצמא נפשו ויכמה בשרו לאהוב המקום ברוך הוא. לשון זה יכול להתפרש על פי פירושו של של דונש.

לעות. בסוף הל' טונ"ט אסור לאדם לטעון טענת שקר כדי לעות הדין או כדי לעכבו, כיצד היה נושה בחברו מנה (פי' ויודע כי במנה זה לא יכפור חברו, אבל חושש הוא מכפירת חברו בדין אחר שביניהם) לא יטענו במאתים כדי שיודה במנה ויתחייב שבועה (ואגלגל עליו שבועה ממקום אחר — מ"מ), היה נושה בו מנה וטענו מאתים לא יאמר אכפור בכל בבית דין ואודה לו במנה ביני לבינו כדי שלא אתחייב לו שבועה, ע"כ. בא לומר שאסור לטעון שקר בבי"ד גם כשהוא במטרה של אמת, אבל הלשון שפתח בו רבינו שאסור לטעון שקר כדי לעות הדין אינו מובן. מה עיוות יש בזה. ואולי יש לקרותו במלאפוס כדי לעות הדין (ולא כדי לענות) ויהיה מלשון לעות את עיף דבר (הפטרות פר' עקב) עפ"י פי' רבנו יונה אכן ג'נאח שחברו עם ועת ומשפט ידע לב חכם

שבקהלת ועם יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה
בישראל שבדברי הימים, ופירש כי עתים הם
הדינים והמשפטים. וא"כ יהיה פירוש דברי רבנו
כדי לעות הדין, היינו כדי לעשות דין אמת
(היינו לגלגל שבועה על הרוצה לכפור במה
שחייב), או כדי לעכבו (מלגלגל שבועה מכח

וברבינו מנוח, וכן הוא ל' ארחות חיים להר"א
מלוניל סע' מ"ג) מיינו. עכ"ל. הרי שרבינו
מפרש מתרונן מיין שסר יינו ממנו, וכן כתב

רבינו מנוח שם. נראה לי פשוט מאוד; אולם שמה מן אה משה אמת
הטו שמה (אמת אמת) אך לא שבו כמו אלו = ממשלה, כיד, לא מוכח / דירי -
בין אלו מחצית הפסוק אשר כדי למצוא אמת, כדי שיהא רשע. בלא ואלו ממשלה.

נבוכה. יעוין במפרשי מגילת אסתר שנתקשו
בפסוק והעיר שושן נבוכה, למה נבוכה

העיר כולה מגזרה שנגזרה רק על היהודים, ואת

פירושו של הרמב"ם בזה למדנו מדבריו פ"ב

מסוטה הי"ג-י"ד אם הוציאה בעלה בדבר

מכוער זה הרי זו לא תנשא לנטען כו' בד"א

שנבוכה (כצ"ל, עי' ברמב"ם הוצ' ר"ש פרנקל)

העיר עליה ועל זה הנטען יום ומחצה או יתר.

עכ"ל. כתב נבוכה תמורת קלא דלא פסיק

שבגמרא. הרי שפירש העיר נבוכה שהדבר

מעסיק את בני העיר והוא שיחתם.

חלב חטה (תהלים פ"א). המפרשים וכן מנחם

במחברותיו ורבנו יונה אבן ג'נאח

נראה שפירושוו המשובחות שבחטים, אבל

הרמב"ם שכ' בפ"ד מחמץ ומצה הי"א בגדים

שכבסו אותן בחלב חטה כו' מותר לקיימן בפסח

נראה שפירש שהוא מה שאנחנו קוראים עמילן

החטים, וכן בפ"ג מברכות ה"ו כ' מיני דבש

שמבשלין אותן ונותנין בהן חלב חטה כדי לדבק,

ועיי"ש בפ"י רבנו מנוח, וע"ע בפ"ז מהל'

מאכלות אסורות ה"ה. בביאור מקומו מצינו שיש בן לשון חל' חסון חסן, וכן

שני מן לשון התקנה חסון חל' (שני אלו מצינו לשון יש בידם אחר / ממשלה. שני, טכני).

לכך. פשוט להראות כי ממשלה בלשון חטא - חטא משובחת או חסן. ולא יתכן לומר בפסח

העליתי את הדברים לשמוע הערות.

לכאשר בל' ומשפט אולם מכתב ש"ן (טענות) על דבר חסון

טענת שקר שלו). פירש גם לפי הנקוד המקור בלשון חסון!

אפי' פירש גאון "בשפת אמת מן הדד על פירוש חסון ולא בדרך חסון (טכני)

אחד בפסוקים בלשון חסון. ואם שכתב הרמב"ם, אצור פירוש (כונן) חסון חסון חסון

כדן למעשה אחרים (שם אצור נסך חסון). אם כן כמל' חסון חסון חסון חסון

משנה. בפרשת המלך נאמר והיה כשבת על

הזאת על ספר. עי' במפרשים מה שפירשו בתיבת

משנה, ומדברי הרמב"ם ריש הל' תפלה שכתב

ואין משנה התפלה הזאת מן התורה, למדנו

שהוא מפרש שמשנה הוא נוסח, וכ"ה בכס"מ

שם בשם רבינו מנוח.

ובכל מאדך. עי' ברמב"ם פ"ב מקידוה"ח ה"ב

נקודה אחת יש בגלגל כו' בעת

שיהיה הכוכב בה יהיה גבוה מעל הארץ כל

מאודו (כצ"ל). למדנו שמפרש שהיותר הרבה

שאפשר נקרא כל מאודו, ועי' גם בפ"י הראב"ע

תהלים קל"ט הלא משנאיך ד' אשנא, אשנאם

בכל מאדי.

מתרונן. בתהלים ע"ח ויקץ כישן ד' כגיבור

מתרונן מיין. עיי"ש במפרשים. ובפ"ד

מתפילה הי"ז שיכור אל יתפלל מפני שאין לו

כוונה ואם התפלל תפילתו תועבה לפיכך חזר

ומתפלל כשיתרונן (כצ"ל, וכ"ה בדפוס קדמון

אם כן -
"גיבור מתרונן מ"ן"
גיבור הוא לא אחר
שמה יותר מלך (ואם
אמרינו על חסון שמה
חזק וכו' על כוונתו של
חסון, כמראה 2 כסות
שם באי", צא דוגמ
חזק מלך במלך) לכן
וקל כישן ה' כביש שני
מאכלות מסיפק לבריות
לחמץ מן חסון.

וכן
שני מן לשון התקנה חסון חל' (שני אלו מצינו לשון יש בידם אחר / ממשלה. שני, טכני).
לכך. פשוט להראות כי ממשלה בלשון חטא - חטא משובחת או חסן. ולא יתכן לומר בפסח
העליתי את הדברים לשמוע הערות.
לכאשר בל' ומשפט אולם מכתב ש"ן (טענות) על דבר חסון